

Stichting Vrienden Nederlands Tegelmuseum

Vriendennieuws 2015 – 1

Verzamelgekte

Onlangs liep ik een stukje op met een van onze verzamelende vrienden. "Wat is dat toch met dat verzamelen", zei hij." Nu ben ik toch een ruimschoots volwassen man, maar nog iedere dag beleef ik plezier aan die tegels. Als er ergens iets moois te koop is dan wil ik dat

nog steeds hebben. En als ik op straat of bij een bouwplaats een bult zand zie liggen, kijk ik nog steeds of er niet ergens een scherfje uit steekt. Dat MOET ik dan oppakken, en bijna altijd kan ik dan aan de hand van zo'n fragmentje wel herkennen om wat voor schotel, potje of tegel het hier gaat, en wat de leeftijd ongeveer is". We bleken beiden al vanaf onze jeugd (voor welk kind geldt dat eigenlijk niet...) verzamelaarsbloed te kennen, maar het heeft zich bestendig in de tegel. En we concludeerden dat je je door dat verzamelen verdiept in geschiedenis, kunst, ambachtelijkheid en de meest uiteenlopende culturen. Hoe meer je weet en leert, hoe meer je nieuwsgierigheid toeneemt, lijkt het wel. "Maar soms lijkt het ook wel een gekte, die nooit eindigt" riepen we bijna uit een mond. Het is in ieder geval een opmerking die menige verzamelaar wel eens van huisgenoten of bekenden om de oren zal hebben gekregen. Soms wordt dan zelfs verwezen naar televisieprogramma's over mensen die hun hele huis, vervolgens de schuur, de tuin en alle gangpaden volstouwen met van heinde en ver verzamelde prullaria of zelfs regelrechte junk. Mensen die niets meer kunnen weggooiden en meer geborgenheid

vinden bij hun verzamelde chaos dan bij medemensen. Deze problematische verzamelaars bestaan, maar gelukkig mogen zij sinds enkele jaren officieel gerekend worden tot de categorie patiënten met een psychiatrische aandoening. Hun ziekte heet 'hoarding', een obsessief-compulsieve aandoening die nu is opgenomen in de DSM5, het officiële handboek voor de psychiatrie.

Natuurlijk vraag je je dan wel eens af waar verzamelen en gekte in elkaar overgaan. Dus sloeg ik voor deze overpeinzing het in 2012 verschenen boek 'Problematische verzamelaars' van J. van Beers en K. Hoogduin (uitgeverij Boom, Amsterdam) op. Behalve fascinerende medische casussen van trieste gevallen en hoe ze te behandelen, geeft dat boek ook een definitie van wat een gezonde verzamelaar is. "Mensen die als hobby verzamelen, zijn over het algemeen trots op hun verzameling, verzamelen doelgericht specifieke voorwerpen van een bepaalde klasse of categorie en houden de verzameling geordend. Ze nodigen vaak mensen thuis uit om de verzameling te tonen en erover te praten." Kortom, zo herkennen we onszelf weer. Een troostend boek voor de serieuze tegelaar. Het verzamel- en tegeljaar 2015 is alweer fors op streek. Ons Otterlose museum schuilt achter een hippe Hugo Kaagman façade, en binnen wordt door het museumbestuur ernstig gestudeerd op de toekomst van het Nederlands Tegelmuseum. Het Vriendenbestuur doet in die discussie actief mee. Ondertussen kijken we terug op een zeer geslaagde jaardag in Delft, een mooi jaarboekje 42, en een aantal bijzondere vriendenvitrines. In dit nummer van Vriendennieuws leest U verder over twee excursies in voorbereiding: een grote reis naar Brazilië in 2016 en een tweedaagse tegeltrip in mei naar Brussel.

Ik wens iedereen veel gezonde verzamelvreugde.
Lejo Schenk, voorzitter

Even voorstellen

Weer een Frans in het bestuur van de Vrienden, dit keer één uit Amsterdam. Pas op late leeftijd ben ik een tegelverzamelaar geworden. Tegels waren voor mij toch iets voor de keuken of badkamer. Toen ik in 1994 in Amsterdam een etage kocht in een Amsterdamse School-pand van Pieter Lodewijk Kramer heb ik mij eens verdiept in tegels. Ik was op zoek naar leuke tegels voor de keuken. Iets wat op Amsterdamse school leek was nergens te vinden, toen heb ik zelf

maar tegels geschilderd bij een keramiekcursus in het lokale buurthuis. Deze tegels waren geïnspireerd op het siersmeedwerk van de bruggen in de Leidsestraat ontworpen door P.L. Kramer.

In die periode deed ik avondstudie kunstgeschiedenis in Leiden en had me daar verdiept in het siersmeedwerk van de Amsterdamse School. Uiteindelijk ben ik in 2000 afgestudeerd op het werk dat Hendrik P. Berlage heeft verricht in 1894 voor de kunstenaars-

sociëteit Arti et Amicitiae in Amsterdam. Berlage is niet zo bekend om zijn tegelontwerpen maar hij paste wel veel Oudhollandse tegels toe in de proeflokalen die hij voor Bols ontwierp eind 19de eeuw. Oudhollandse interieurs waren toen erg in de mode. Pas daarna kwam de art nouveau opzetten met de fraaie tegels in de portieken waarvan we er hier in Amsterdam gelukkig nog veel hebben.

In 1997 begon ik in Amsterdam met het bedrijf Museum Magazijn, groothandel voor museumwinkels.

Missie was om het assortiment van de museumwinkels in Nederland uit te breiden waarbij Groot Brittannië en Amerika mijn voorbeeld waren. Tot die tijd waren er eigenlijk alleen maar boeken, briefkaarten en posters. Als industrieel ontwerper had en heb ik verstand van productontwikkeling van producten die in massa vervaardigd kunnen worden. Een product dat al jaren populair is, de koelkastmagneet, hadden we ook in ons assortiment. In 2000 bood onze producent een vierkante variant en toen viel bij mij het kwartje. Daar kunnen we prima een tegel op zetten. Een typisch Hollands product dat geassocieerd wordt met Nederland en dat ook in vele collecties van musea is te vinden. De vraag was: "Hoe kom ik aan goede plaatjes?". Ik had een kunstnijverheidscatalogus van Museum Boijmans Van Beuningen met tegelafbeeldingen. Daar zat veel interessants tussen. Nadat ik het museum had benaderd en gevraagd wat ik moest betalen voor goede foto's van de tegels bleek dat het voordeliger was om zelf tegels te kopen. Zo is mijn collectie begonnen met de aankoop op de veiling bij Christie's met een partij bloementegels en kinderspelen. Dit pakte goed uit en zette mij aan tot meer aankopen. In die tijd leerde ik ook het Tegelmuseum in Otterlo kennen en ben daarna ook lid geworden. Mijn collectie omvat inmiddels meer dan 300 tegels en is zeer internationaal georiënteerd. Naast de Hollandse tegels uit de periode 1600 – 1920 heb ik vele Britse tegels uit de periode 1700 – 1920. Verder nog een paar Spaanse, Portugese, Italiaanse, Franse, Duitse, Chinese en Japanse tegels. De collectie vormt een staalkaart van typen en technieken. Ik ben niet in een motief geïnteresseerd, maar vind het boeiend te zien hoe men de mogelijkheden van techniek en decor heeft uitgebuit. Dit is altijd het best te zien als het product nog een nieuw fenomeen is. Producenten en decorateurs hebben dan nog veel vrijheid. Bij de Hollandse tegel vind ik de grote verscheidenheid in decoraties en hoekversieringen aan het begin van de 17de eeuw fascinerend. Bij de Britten zie je midden en eind 19de eeuw een

enorme verscheidenheid aan decoraties en technieken die getuigen van een zeer grote creativiteit. Sommige typen bestaan maar zeer kort omdat er eigenlijk geen markt voor is. Er wordt druk geëxperimenteerd met allerlei glazuren en druktechnieken waarvoor ook diverse patenten zijn verleend. In mijn collectie heb ik dan ook een paar mooie voorbeelden zoals tegels met fotoafdruk, fotogelijkende reliëfdruk, abstracte decoraties of met goud in reliëf. De mooiste tegel van mijn collectie vind ik een zeldzame Japanse porseleinen tegel uit ca. 1850 met louter insecten. (zie foto) Ten eerste vind ik porseleinen tegels zeer intrigerend, ze zijn nogal lastig in te metselen door hun gladheid, en verder is het decor zo ongewoon. Geen schilderijtje of symmetrisch plaatje maar een soort collage van insecten en een slak. De kunstenaar heeft zijn best gedaan om een mooie vlakvulling te maken op het vierkant. Als ontwerper trekt mij dat ook in tegels: de uitdaging om op het vierkant iets moois te maken met de beperkingen die door het keramisch procedé worden gesteld.

Een bijkomstigheid van het verzamelen is dat je toch steeds meer gaat leren en weten over tegels. Dat resulteerde in 2006 in het boekje Tegel ABC, dat nog steeds in diverse museumwinkels te koop is na twee keer te zijn herdrukt. Door een chronisch ziekte moest ik na 2010 rustiger aan gaan doen en ben toen gestopt met mijn bedrijf. Hierdoor moest ik ook mijn werkruimte opgeven waar ik mijn hele collectie had uitgesteld. Nu heb ik gelukkig sinds begin 2014 weer een deel van mijn collectie thuis kunnen uitstellen. Het betekent verder wel dat ik nauwelijks meer aankoop, want een collectie is pas leuk als je hem ziet. Gelukkig is mijn ziekte onder controle en heb ik weer tijd om enige activiteiten te ondernemen. Eén van mijn werkzaamheden is het coachen van studenten die een onderneming willen oprichten met duurzame producten of in de cultuur. Daarnaast adviseer ik nog musea op het gebied van hun winkel en assortiment. Wat ik nog wel doe met tegels is lezingen geven. Afgelopen jaar was ik in de VS in het museum van de

"Dutch Settlers" in Renselaer aan de Hudson met een lezing over "Dutch Tiles". Daar trof ik nog nazaten van Nederlanders die mij vooral Bijbelse tegels lieten zien die door hun voorouders waren meegenomen. Gelukkig heb ik ook tijd om me in te zetten voor de Vrienden van het Tegelmuseum en hoop dan ook de komende jaren veel activiteiten te ontplooiën waarbij meer mensen van tegels kunnen gaan genieten.

Frans Klein
frans.a.klein@gmail.com

in de VS in het museum van de

frans.a.klein@gmail.com

Jaardag 2014 in Delft

De plateelbakkerij Koninklijke Porceleyne Fles, een van de oudste nog in bedrijf zijnde aardewerkfabrieken in Nederland, vormde het passende decor voor de Jaardag van de Vrienden op 27 september 2014. De smaakvol 'Delfts Blauw' aangeklede presentatiezaal, die bereikt kon worden via een monumentale eveneens 'Delfts-keramische' trap, was de ideale en sfeervolle ontmoetingsruimte.

Na het welkomstwoord van onze voorzitter Lejo Schenk was het Bert Struijk die ons bijpraatte over de ontwikkelingen rond het Tegelmuseum, waarbij ook de zorg werd geuit ten aanzien van dalende bezoekers en subsidies die onder druk staan.

Johan Kamermans liet ons daarna aan de hand van verschillende voorbeelden van zoekmodellen zien, hoe met behulp van de digitale collectie van het tegelmuseum tegels thuisgebracht kunnen worden. Deze methode van determineren staat nog in de kinderschoenen, de toekomst zal uitwijzen hoe een en ander zich zal ontwikkelen als, "wishful thinking", alle tegelcollecties ter wereld digitaal beschikbaar zijn. Een klassieker uit de Nederlandse poëzie, "De Tuinman en de Dood" van P.N. van Eijck, was de inleiding voor een verhaal over de Islamitische tegels in het Louvre door Ger de Ree. De titel *De Pauwen van Ispahan* was zeer toepasselijk gezien de veel voorkomende decors op deze tegels, doorgaans toegepast in belangrijke gebouwen van religieus karakter. Overigens zouden wij deze decors later nogmaals tegekomen bij de toepassing ervan op producten van de Porceleyne Fles.

Onlangs werd een tot nu toe onbekende tegelsoort ontdekt: zeemonstertegels. Deze zijn voorzien van oranje-gele en paarse accenten en worden naar de vindplaats in een villa in het Gooi bij Laren, Pruikenburg-tegels genoemd. Lejo Schenk deed verslag over deze tegels, waaraan hij in het laatste nummer van *Tegel* (42) een artikel wijdde.

Bart Verbrugge was door opleiding en liefhebberij de aangewezen persoon om ons uitgebreid te vertellen over de grote vlucht die de toepassing van Delfts bouwkeramiek en sieraardewerk genomen heeft. Op vele plaatsen in het land zijn hier nog voorbeelden van

te zien. Delfts sieraardewerk, dat nog steeds geproduceerd wordt, is een verzamelgebied waarin vele specialisatiemogelijkheden zijn. Ook betegelingen en tegels uit de 20^e eeuw kunnen op een toenemende belangstelling van verzamelaars rekenen.

Marten Boonstra nam afscheid als bestuurslid van de Stichting Vrienden en werd voor zijn inzet beloond met een paar mooie tegels en even mooie bloemen. Na de lunch was het de echte Delvenaar Jan Romijn die de, helaas niet meer ter plekke aanwezige, betegeling van zijn ijzerwareenzaak aan de Boterbrug onder de aandacht bracht. Op enkele uitzonderingen na bestond deze betegeling uit kinderspeltegels. De verzamelaar Romijn houdt de herinnering aan deze tegelwanden levend door de grote blokken van voornoemde kinderspelletjes die nu de muren van zijn woning sieren.

Na het altijd onderhoudende tegelspreekuur van Klaas Regts was het mogelijk om deel te nemen aan een rondleiding door de productieruimten van de Porceleyne Fles. De ervaren rondleidster voerde ons van de klei via het schildersatelier en het glazuren langs de ovens naar het glanzende eindproduct. Van vingerhoedjes tot en met de Nachtwacht op ware grootte. De toonzaal bood een keur aan verschillende producten die een ding - en dat wordt nooit door de fabrikant betreurd - gemeen hebben: breekbaarheid.

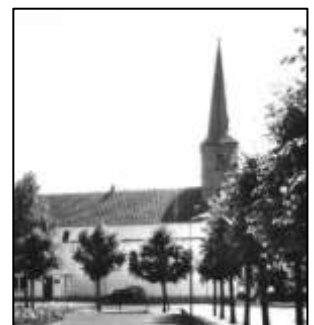
Na deze geslaagde dag was het nog aangenaam toeven in de late middagzon op het terras in de 'kloosterhof' van de Porceleyne Fles totdat de medewerkers van de Brasserie het welletjes vonden en ons zachtjes aanspoorden nog wat te gaan genieten van de mooie stad Delft.

De foto's van de Jaardag zijn te zien op www.deupie.nl/tegelmuseum.

Leo van Druten

Jaardag 2015

Op zaterdag 26 september zal de Jaardag worden gehouden in Otterlo.

Museum

Aanwinsten

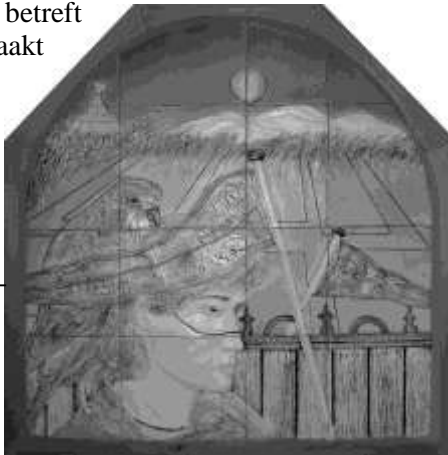
Het museum kreeg een grote tegelplaat, met het formaat van 60 x 70 cm, uit de Haagse Plateelbakkerij Rozenburg. Het toont een meer op een open plek in het bos, aan de voet van een heuvel met kasteel. Op de voorgrond zijn vier badende vrouwen geschilderd. Uit de

werkboeken van Rozenburg is bekend dat deze grote plaat met het jaarteken voor 1894, geschilderd moet zijn door Daniël Harkink (1862-1953). Gedurende vijftien jaar was deze oud-leerling van de Delftse docent Le Comte een van de leidende schilders binnen het bedrijf. De tegelplaat is gemaakt op een bestelling van de Rotterdamsche Lloyd en was ongetwijfeld bestemd voor een van de luxe-kajuiten van haar stoomschepen.

Een andere schenking betreft een tegeltableau, gemaakt door Martin Klaver, gedateerd 1893.

Beeldend kunstenaar Klaver (1949) begint op jonge leeftijd met keramiek. In een gesprek na de selectieprocedure voor de Gerrit Rietveld-academie in

Amsterdam vertelt de toelatingscommissie

hem dat hij daar niets meer kan leren en geeft hem een getuigschrift mee. Sinds enkele jaren heeft hij zijn atelier in het dorp Noordeinde, bij Purmerend (<http://www.atelierklaver.nl/>).

In zijn werk komen steeds gemaskerde figuren, vogels en vissen terug. Het geschonken tegeltableau, in reliëf gevormd en beschilderd met een kenmerkende zinkhoudende matglazuur, maakt deel uit van een reeks met de serie 'Vogelbezwering'.

Schenking door de Vrienden: Op de jaardag in Delft werden de aanwezige vertegenwoordigers van het museum verrast met enkele schenkingen door de Stichting Vrienden. Het betreft allereerst een tafel waar in het blad tien tegels met vissen verwerkt zijn. De tegels, met art deco kenmerken, zijn rond 1930 vervaardigd door de Plateelbakkerij Delft (PBD) in Hilversum.

Oorspronkelijk waren deze tegels toegepast in de wand van een viswinkel in Zwolle. Na een verbou-

wing kreeg een van de medewerkers een aantal tegels ter herinnering aan de vroegere winkel. Zij liet ze verwerken in een tafelblad. De Stichting Vrienden schenkt ons dit tegelveld met de vraag of zo'n tafel, deel van de levensloop van deze tegels, daarmee nu ook een museaal object is geworden. Vooral nog laten we de tafel intact.

Via de Vrienden kregen we ook een paneel van tegels met Chinese volkstypen en met kleurproeven, afkomstig uit de onlangs ontruimde oude bedrijfsgebouwen van Koninklijke Tichelaar in Makkum. Dit waren vrij bewerkelijke tegels die Tichelaar vanaf 1928 op verzoek van de Engelse tegelhandel fa. Martin van Straaten ging maken.

Een tegeltableau met het opschrift '1899' zat oorspronkelijk, als ware het een gevelsteen, in de top van de boerderij Spilhofstede in Nijbroek. Bij res-

tauratie twaalf jaar geleden bleek het tableau toch behoorlijk verweerd geraakt in de openlucht. Er is toen een replica gemaakt door de Harlinger Aardewerk & Tegelfabriek. Het origineel, dat met bakstenen en al is uitgezaagd, is nu aan het museum geschonken. Vergelijkbare geveldecoraties met jaartal of huisnaam, die rond 1900 in de mode raakten, zijn niet in de collectie van het museum aanwezig.

Uit de familie van Jan Groot (1883-1951) kwam een herinneringstegel aan de bezettingsjaren. Deze plaatschilder was vooral bekend van zijn koudlakdecoraties en was met zijn bedrijf Sierkunst vele jaren in Nijmegen en Apeldoorn actief. Dit zijn slechts enkele van de voorbeelden van bijzondere schenkingen, omdat niet alles hier uitgebreid beschreven kan worden. Zo mocht het museum bijvoorbeeld een selectie van tegels en velden maken uit een nalatenschap uit Schiedam.

*Johan Kamermans
Conservator*

Exposities in het Nederlands Tegelmuseum

Vakmanschap is meesterschap - Ambachten op oude tegels

28 februari t/m begin mei

Gedurende de afgelopen jaren ontving het museum een groot deel van de collectie tegels met ambachten en andere figuren, die is gepubliceerd in het boek "Mensen op tegels" van Ab Vrij (Uitgeverij Poldervondsten, Hoorn 2010). Tal van ambachtslieden, maar ook kooplieden, marskramers, bedelaars, soldaten en muzikanten zijn in de 17de eeuw op tegels uitgebeeld. De afronding van deze schenking vormt aanleiding om een thematentoonstelling aan dit onderwerp te wijden.

Kaagware

Wie de laatste twee maanden het Tegelmuseum bezocht, kreeg bij aankomst een voorproefje op de tentoonstelling *Kaagware*. Met een installatie in de tuin maakte beeldend kunstenaar Hugo Kaagman (1955), bekend van zijn Delftsblauwe stencilwerk, een 'shocking blue' binnenkomer voor het museum.

Een typische Kaagman, wiens werk is geïnspireerd door het Nederlandse kraakporselein. Ook motieven van Oudhollandse tegels verwerkt hij op verschillende manieren en in verschillende materialen in de kunstwerken waarmee hij de hedendaagse samenleving commentarieert; in schilderijen, graffiti, tegeltableaus en zelfs het colbertjasje van Kees van Twist, die op zaterdag 29 november de tentoonstelling *Kaagware* onder grote belangstelling opende. De kunstenaar zelf hield een vurig betoog over zijn ideeën, drijfveren, motieven en hoe dit vorm krijgt in zijn werk, dat ook in het buitenland bekend is. In deze tentoonstelling zien we Nederlandse actualiteit en traditie prachtig samensmelten, in ambacht en kunst. Mooier kan de relevantie van een museum niet geïllustreerd worden. Nog te zien t/m 15 februari 2015.

Anne Houk de Jong

Taxatiemiddagen 28 maart en 19 september

Ook dit jaar zetten we de mooie traditie voort om taxatiemiddagen te organiseren in het voor- en najaar op een zaterdagmiddag. Bezoekers kunnen elk twee stukken laten taxeren door Ger de Ree, niet enkel tegels maar ook ander keramiek. In de lezingenzaal zetten we de stoelen in een halve cirkel, zodat iedereen tijdens de lange wachttijd rustig kan gaan zitten. Vele bezoekers blijven de hele middag, om meer op te steken van wat er zoal op tafel verschijnt. Dit jaar zijn de taxaties op 28 maart en 19 september, vanaf 13:00.

De Vriendenvitrine

In de Vriendenvitrine ligt nu een deel van de collectie van Joop Alleblas. Van 1 maart 2015 tot en met 30 juni 2015 exposeert Marieke Bouman eigen werk in de vitrine. Hun begeleidende stukjes staan in het vorige Vriendennieuws.

Na Marieke Bouman komt Andre Vlouten aan de beurt. Het stukje dat hij heeft geschreven over zijn collectie staat hieronder. Zijn tegels zijn in de Vriendenvitrine te zien van 1 juli tot en met 31 oktober 2015.

Tot het volgende Vriendennieuws.

Marianne van den Ent en Vries Kool

Marieke Bouman, 1 maart 2015 t/m 30 juni 2015
Tableaus van keramiste Marieke Bouwman.

Andre Vlouten, 1 juli t/m 31 oktober 2015

Zolang ik tegels verzamel en dat doe ik nu al ruim 50 jaar is mijn collectie altijd een onuitputtelijke bron van inspiratie geweest. Aanvankelijk verzamelde ik van alles door elkaar, ik trok er op uit met mijn schop en moest maar afwachten wat de voorzienigheid mij toebedeelde. Later, toen ik tegels ging kopen werd ik selectiever en hadden de mens- en diertegels uit de 17de eeuw mijn voorkeur. Dit nam niet weg dat ook andere tegelsoorten op mijn belangstelling konden rekenen. Uiteindelijk is mijn verzameling toch een dwarsdoorsnede geworden van tegels uit de 16de, 17de en 18de eeuw. Ook de 20ste eeuw is vertegenwoordigd.

Ik heb er altijd van gehouden om verschillende tegels met elkaar te combineren. Aan deze combi's zou men de volgende namen kunnen geven, volkomen willekeurig: vroeger en later, oud en nieuw, spiegelbeelden, meer van hetzelfde, realisme en impressionisme, ménage à trois en meer, de hond in de pot. Ik ben dan ook van plan een aantal van deze combinaties in de Vriendenvitrine te laten zien. We zijn nog vroeg in het jaar en misschien doet zich nog een ander idee voor. Het blijft, ook voor mij, nog een verrassing.

Andre Vlouten.

Beurzen, excursies, symposia, websites, veilingen

Tegelbeurs Delft

Zaterdag 7 februari is er weer beurs in Delft voor antieke tegels en bodemvondsten. Openingstijden: 9.00-13.00 uur. Congregatiegebouw, Brabantse turfmarkt 9, Delft. Het aanbod op deze beurs bestaat uit voornamelijk Nederlandse bodemvondsten zoals: baardmankruiken, majolica, tin, glas, metaaldetectorvondsten en munten. Inlichtingen: 0152122227 of 0648466725; tpvanhalderen@gmail.com.

Tegelbeurs Leersum

Zaterdag 7 maart van 10.30 tot 14.30 uur (de toegang is gratis).

Locatie: Sport- en Cultuur Centrum De Binder, Hoflaan 29, Leersum.

Routebeschrijving: A12 (Utrecht/Arnhem) → Afslag 22 Maarsbergen/Leersum → onderaan afslag rechtsaf richting Leersum volgen (± 5 km) → doorrijden tot rotonde en vervolgens linksaf → 1e stoplicht rechtsaf → na ± 200 meter ligt de Binder aan uw linkerhand.

Inlichtingen: Gré van Essen & Nora de Nas, tel 0031 (0)620282073.

Bijzondere kunst- en antiekveiling

Zaterdag 28 maart om 14.00 uur

Kijkdagen: 24-25-26-27 maart van 10.00 tot 20.00 uur, 28 maart van 9.00 tot 10.30 uur.

Locatie: Groeninge 34, 8000 Brugge, België

De volledige catalogus vindt u online vanaf 15 februari op www.rm-auctions.com.

Excursies

Tegel, tuin en art deco excursie naar Brussel

Op dit moment wordt nog gewerkt aan het programma voor een tweedaagse tegelexcursie naar Brussel. De trip vindt plaats op zaterdag en zondag 2 en 3 mei 2015. De reis gaat per bus en omvat een overnachting, ontbijt en vier maaltijden.

Hoewel art deco, art nouveau en Nieuwe Kunst het thema zijn, bevat de reis voor "elck wat wils". Zo is het de bedoeling om de prachtige tuinen en villa met interieurs van het Nederlandse bankiersechtpaar Van Buuren te bezoeken. Dit in 1928 aangekochte complex in hartje Brussel is nu een museum. Voor de liefhebbers van de oude tegel hopen we de wereldberoemde vroeg 16de-eeuwse vloer van de Abdij van Herkenrode, thans in het Jubelparkmuseum, te bezoeken. Voor lunch en diner hebben wij al enkele fraai betegelde zaken op het oog, zoals de overweldigende Rotisserie Vincent met zijn Helmand-tegels. We zullen in enkele stadsdelen wandelen (of mogelijk

fietsen) langs fraaie panden met tegelbekledingen in situ, en op de terugweg naar Nederland doen we het Roelantszmmuseum aan, thuishaven van de zeer bekende Hemiksem-productie in diezelfde plaats.

Bij de voorbereiding van deze reis wordt het bestuur ondersteund door onze leden Daniel Hanekuyk (Brussel) en Bart Verbrugge, waarvoor we hen vanaf deze plaats alvast hartelijk danken.

Er wordt gemikt op een 25-tal deelnemers. Houd er bij overweging in te schrijven rekening mee dat er wel een aantal trajecten gelopen of gefietst zal worden. De kosten zullen naar verwachting zo'n € 250 per persoon gaan bedragen, op basis van 2-persoons hotelkamers.

U kunt zich voor deze reis aanmelden vóór 1 maart. bij Marianne Florschütz, tel 06 11051893, email marianne.florschutz@kpnmail.nl

Het bestuur

Vrienden in den Vreemde

Van eind augustus tot de Jaardag in 2014 hebben Tom Swaab en ik vier weken in Brazilië gereisd en daar prachtige, voornamelijk Portugese, tegeltableaus gezien.

Nederlandse tegels in Museu do Açude, Rio de Janeiro

We zijn begonnen en geëindigd in **Rio de Janeiro**, *a cidade maravilhosa*, prachtig gelegen aan de kust met overal heuvels in en achter de stad. Daartussen hebben we nog acht plaatsen bezocht.

We hebben twee oude tegelvriendinnen ontmoet: Dora Alcântara, ooit assistente van Santos Simões, aanwezig bij het First International Symposium on Tiles in Portugal in 1971 (zie *Tegel 1*, 1971, en 2, 1972) en later in Nederland te gast bij Jan Pluis, Pieter Tichelaar en mijn ouders. Door haar hebben we nog meer tegelgekken leren kennen.

De tweede was in **Salvador da Bahia**, Sylvia Athayde, directrice van het Museu da Arte Baiana. Zij was als logee van de dochter van Santos Simões genodigd op ons welkomstdiner in Caldas da Rainha in 2011. In **Recife**, vroeger Mauritsstad, heeft Pérside Omena ons een interessante dag bezorgd. Zij is een vriendin van Hannedea van Nederveen Meerkerk (zie *Tegel 36*,

2008), die o.a. tegels restaureert. We hopen al deze dames volgend jaar weer te zien.

De ruimte ontbreekt hier om zelfs maar een kort verslag van onze reis met bezienswaardigheden te publiceren, maar het was een prachtige voorbereiding op de Tegelreis die we in september 2016 gaan ondernemen. Wie gaat er mee?

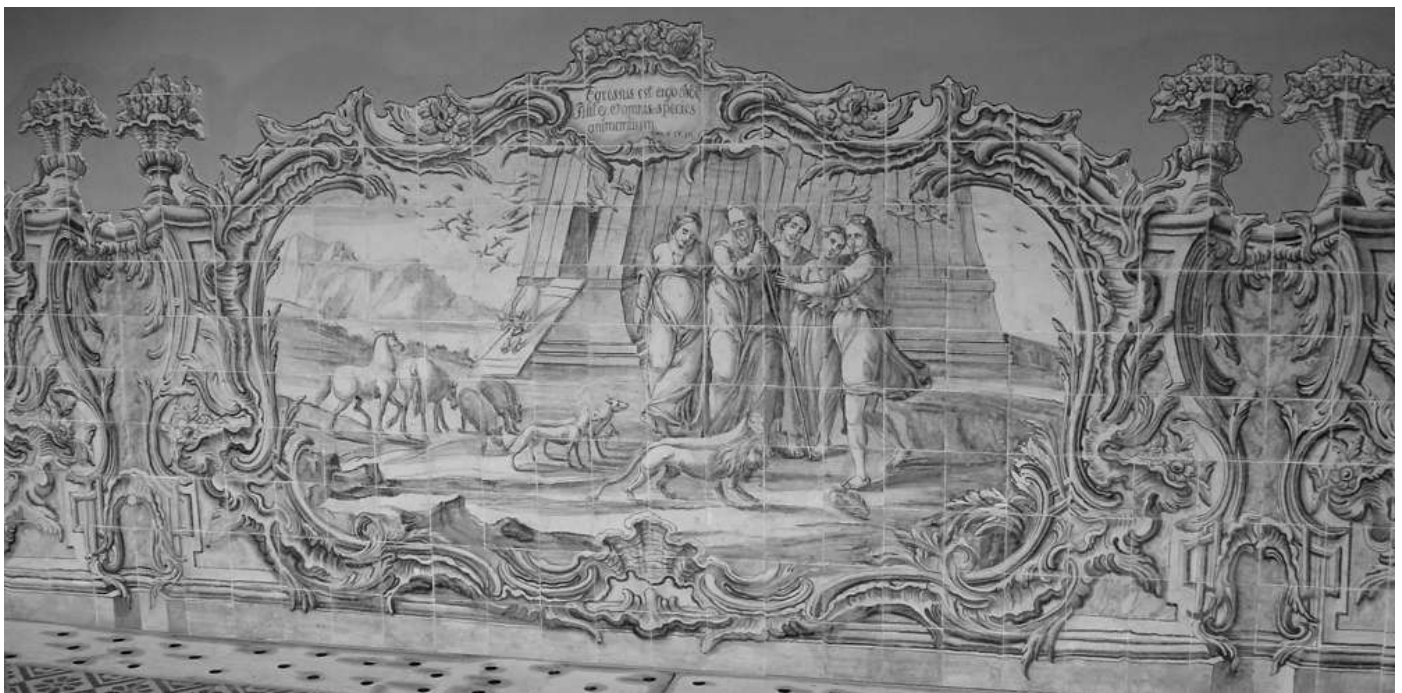
Tegelreis naar Brazilië in 2016, programmavoorstel

De bedoeling is dat we (ruim) twee weken door Brazilië reizen. De periode zal zijn in september, voor de Jaardag (24 september), dan wel in de weken daarna. Aangezien er nog geen vliegschema's of prijzen bekend zijn, kunnen we over periode en duur pas later beslissen.

Mogelijke reisroute: vertrek met een directe vlucht naar Recife of Salvador da Bahia, een paar dagen later vliegen naar Salvador c.q. Recife en tenslotte naar Rio en van daaruit de terugvlucht.

Vanuit **Salvador** gaan we een dag naar plaatsen in de **Recôncavo**, het land achter de Baía dos Todos os Santos, waar vroeger de suikerriet- en cacaoplantages voor rijkdom zorgden, met als gevolg weelderig versierde kerken.

Vanuit **Recife** bezoeken we op een zondag het beeldschone **Olinda**, de oude hoofdstad van Pernambuco, Unesco Werelderfgoed en vol betegelde kerken. Hotel in Salvador aan het Praia Forte da Barra, een strand aan de baai en in Rio bij een metrohalte en het strand van Ipanema en/of Copacabana. Bij zonnig weer kunnen we dan 's ochtends een paar uur naar het strand, voor we aan onze culturele uitstapjes beginnen. In Recife zou een hotel in het oude centrum ideaal zijn.

Het door Pérside Omena prachtig gerestaureerde tableau met De ark van Noach in het Convento Sto. Antônio, Recife, vergelijk *Tegel 36 p. 31*

Praktische informatie:

De reis zal, afhankelijk van het aantal dagen en deelnemers, tussen de € 2.500 en 3.000 kosten. Vlucht rechtstreeks: 12 uur. Binnenlandse vluchten: 1 of 2 uur, maar totale reistijd 4 à 5 uur. Overig vervoer per taxi of bus, soms metro.

Goed om te weten:

In alle steden en op alle toegangswegen van en naar vliegvelden moet rekening worden gehouden met files.

Water kun je alleen gebotteld drinken. Eten kan heel goedkoop, o.a. in 'kilorestaurants', waar je afrekent

op het gewicht van het opgeschepte eten. De lunch, tussen de 12 en 25 euro (duurder kan!), is voor Brazilianen de belangrijkste maaltijd.

Je moet goed op je spullen passen en geen sieraden en horloges dragen, ook geen hand- of schoudertassen buiten de luchthavens.

Opgave:

Er zijn al 12 (voorlopige) inschrijvingen, dus er zijn nog enkele plaatsen. Wie mee wil, wordt verzocht vóór zondag 15 februari een mailtje te sturen naar f.stoffels@scarlet.nl.

Francine Stoffels

Symposia

Symposium over de tegels in Centraal Portugal

In oktober 2014 was in Figueira da Foz een tweedaags symposium over de regionale toepassing van tegels.

Francine Stoffels, prof. Maria de Lurdes Craveiro en loco-burgemeester António Tavares

Het symposium was georganiseerd door Inês Pinto, die zelf is afgestudeerd op een onderzoek naar de duitse Rotterdamse tegels in het Casa do Paço, een landhuis van de graaf-bisschop van Coimbra aan de monding van de Mondego (zie ook Tegel 42). In de grote zaal van dit huis vond de eerste dag van het symposium plaats, met een tiental presentaties.

Tot de sprekers behoorden onder meer José Meco, wiens publicatie *Azulejaria Portuguesa* bij degenen

die hier al wat langer de tegel volgen bekend zal zijn door de Duitse bewerking die in 1989 door Rainer Marggraf verscheen. Hij gaf een overzicht van het

werk van Jan van Oort, dat in Portugal en Spanje bekend is. Susana Varela Flor, verbonden aan het onderzoeksproject Rede Temática Santos Simões, belichtte de relaties tussen opdrachtgevers van de grote tegeltableaus en Nederlandse vertegenwoordigers in Lissabon. Ondergetekende probeerde aan de hand van nieuwe Nederlandse bronnen meer zicht op Jan van Oort en de export naar Portugal te geven.

In de afsluitende sessie werd door Francine Stoffels een toespraak in het Portugees gehouden over de ontwikkeling en samenwerking in het Portugees-Nederlandse tegelonderzoek. Tenslotte werd een publicatie van Inês Pinto gepresenteerd met alle

verschillende voorstellingen op de Nederlandse tegels ter plaatse. De tweede dag bood gelegenheid om enkele bijzondere betegelingen in de regio (Buarcos, Louriçal en Coimbra), die vaak voor publiek ontoegankelijk zijn, te bekijken

Johan Kamermans

Jose Meco, Johan Kamermans, Leonor Sá (SOS Azulejo) en Susana Flor

Websites

Website - Tegels op Locatie.

Tegels op Locatie is een database waarin alle adressen in Nederland worden verzameld waar tegels te zien zijn. De database is via de website van het Tegelmuseum (www.nederlandstegelmuseum.nl/vrienden) te raadplegen. De database groeit gestaag en telde in december 3680 adressen waar tegels te zien zijn. Deze adressen zijn verdeeld over 90 "routes" en bevatten 9249 foto's die 911 MB op een harde schijf beslaan. In december van 2014 heeft Frans Caignie, zoals gebruikelijk, de jaarlijkse back-up van de database verzorgd. Deze back-up komt van pas mocht onverhoopt de database geheel of gedeeltelijk verloren gaan. De adressen zijn door de jaren heen door 15 liefhebbers vergaard. Jammer genoeg is de meerderheid van deze mensen niet meer actief. In het afgelopen jaar zijn er zo'n 800 nieuwe adressen op "Tegels op Locatie" verschenen. Aangezien het laatste Nederlandse tegeltableau nog lang niet gevonden is, nodigen we

ieder van harte uit om mee te bouwen aan Tegels op Locatie!

Voor het plaatsen van een "nieuwe" betegeling (d.w.z. een betegeling die nog niet op de website staat) op "Tegels op Locatie" is een wachtwoord nodig. Dit wachtwoord is verkrijgbaar bij de webmaster van de NTM site, Kelly Witteveen. Daarmee kan vrij eenvoudig een elektronisch formulier ingevuld worden. Voor het verbeteren van bestaande lemma's is een tweede wachtwoord nodig.

Heeft men foto's en gegevens van een beperkt aantal "nieuwe" betegelingen dan kan men de gegevens (met juiste adres inclusief plaatsnaam, straatnaam en huisnummer) en foto's naar mij sturen, via frans.woons@telus.net.

Ik zorg er dan voor dat de betegeling op de website verschijnt.

Frans Woons

Coördinator Tegels op Locatie

Favoriete tegelwebsites van Frans Klein

De collectie van ons eigen museum op:

<http://www.collectiegelderland.nl/>, zoek op "Nederlands Tegelmuseum"

De collectie van het Rijksmuseum, afbeeldingen in zeer hoge resolutie:

<https://www.rijksmuseum.nl/>, zoek op "tegel"

De collectie van het Keramiekmuseum Princessehof:

<http://collectie.princessehof.nl/portal>, zoek op "tegel"

Site van een tegelliefhebber uit Japan, naast Japans ook in het Engels.

Zeer informatief, maar let op het gebruik van de L en R, daar hebben de Japanners echt moeite mee.

<http://delftile.fan.coocan.jp/index-eng.html>, zoek op "tile" of "dutch tile"

Voor de liefhebbers van zowel Hollandse als buitenlandse tegels:

Het British Museum, zij hebben heel veel tegels, ook uit exotische oorden:

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/search.aspx,

zoek op "tile" of "dutch tile"

De collectie van het Victoria and Albert Museum, een site met veel tegels met goede afbeeldingen:

<http://collections.vam.ac.uk/>, zoek op "tile" of "dutch tile"

Fitzwilliam Museum, zij hebben een uitgebreide collectie tegels:

<http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/dept/aa/>, zoek op "tile" of "dutch tile"

In Amerika

Philadelphia Museum of Art heeft een fraaie collectie met ook Hollandse tegels:

<http://www.philamuseum.org/collections/search.html>, zoek op "tile" of "dutch tile"

De MET in New York heeft ook veel tegels:

<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search>, zoek op "tile" of "dutch tile"

Ebay UK, een site waar een grote collectie Britse tegels wordt aangeboden met soms ook Hollandse tegels die voor de Britse markt zijn gemaakt. Vroeger meer een echte veiling waar je koopjes kon halen, nu veel handelaren met een hoge bodemprijs. In het verleden heb ik daar veel fraaie tegels gevonden en gekocht.

<http://www.ebay.co.uk/>, zoek op "tile" of "dutch tile"

Veel kijkplezier !

Frans Klein

Collectie Rijksmuseum

Ingezonden mededelingen/Oproepen van Vrienden

Utrechtse tegels

Voor degenen die graag meer voorbeelden willen zien van Utrechtse tegels en tableaux is de inventarisatie op dit gebied bij de Stichting Historie Ruinerwold gecompleteerd.

Het resultaat kunt u zien op Beeldbank Stichting Historie Ruinerwold: www.historieruinerwold.nl, kies "On-Line Fotoarchief" en zoek op "tegel".

Ruim de helft van de betegelingen in de regio Ruinerwold kan toegewezen worden aan Utrecht of is afgeleid van Utrechtse productie.

Een prachtig voorbeeld van het relateren van kennis aan bewustwording van eigen lokaal erfgoed. Welke historische vereniging volgt dit prachtige voorbeeld?

Peter Sprangers

Wenst u Vriendennieuws digitaal te ontvangen, mail dan naar markvanveen@planet.nl.

If you would like to receive the newsletter of the Friends of the Dutch Tile Museum, please send an email to markvanveen@planet.nl.

Möchten Sie die Freunde-Nachrichten des Vereins digital empfangen, bitte schreiben Sie ein E-mail zu markvanveen@planet.nl

Advertenties en informatie

Voor winkels, ateliers en bedrijven is er de mogelijkheid om in het Vriendennieuws te adverteren.

Het gaat dan om 1/8 pagina, die twee keer wordt geplaatst (in februari en september).

Het tarief is 125 Euro.

Informatie voor het volgende Vriendennieuws (september 2015) kunt u voor 15 augustus 2015 sturen naar Anne Houk de Jong:

[*ahdejong@artheritage.nl*](mailto:ahdejong@artheritage.nl)

KELLY WITTEVEEN
RESTAURATIE & DECORATIE

*Specialist in Conservatie en Restauratie
van keramiek en glas*

Sperwer 8
7132 EM
Lichtenvoorde

+31 (0)6 - 21 92 63 53
info@restauratiedecoratie.nl
www.restauratiedecoratie.nl

Antieke Tegels De Duif
Heino

www.antieketegelsdeduif.net

Piet Borghardt
Tel +31 (0)572 355022
Mob. 06 3050 4723
borghardt@hetnet.nl

Nederlands
Tegelmuseum

**Vrienden van het Nederlands Tegelmuseum
krijgen op vertoon van de vriendenkaart
10% korting op aankopen in de museum-
winkel, met uitzondering van boeken.**

VHOK
NEDERLAND
Nederlandsche
Vereniging van
Handelaren in
Kunst en
Antiek

FRIDES LAMÉRIS

KUNST- EN ANTIKHANDEL V.O.F.
GLAS & CERAMIEK

*Tegel met een
voorstelling van
een vogel.
Veelkleurig.
1625-1650*

NIEUWE SPIEGELSTRAAT 55
1017 DD AMSTERDAM
TELEFOON: 020-6264066
TELEFAX: 020-6265893

KOOS ROZENBURG
ANTIQUITEITEN

*Spec. tegels en delfts blauw
uit de 17e en 18e eeuw*

*ook: vroeg ijzer,
meten en wegen,
oude schaatsen*

DELFT
MARKT 2
2611 GT
015 2147828

KRAMER KUNST & ANTIK
IN- EN VERKOOP VAN ANTIKIE EN NIEUWE TEGELS

PRINSENGRACHT 807 / 1017 KA AMSTERDAM
+31(0)20 626 11 16 / INFO@ANTIQUETILESHOP.NL
WWW.ANTIQUETILESHOP.NL

DE HOLLANDSE TEGEL

Wij delen graag met u onze hobby en passie: inkoop, verkoop
en ruilen van 17^e eeuwse tegels en antiek, wij vervaardigen
tegel- en tegeltableau lijsten en inlijstingen.

Wij komen desgewenst vrijblijvend bij u thuis,
graag tot ziens, J. Lokken & B. Ausema, Borger, Drenthe.
website: www.dehollandsetegel.nl, bellen: 06 37407392
mailen: dehollandsetegel@outlook.com

*Hier is nog
plaats voor
uw advertentie!*